

Гудзь Н. О.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРС: СТРУКТУРНА СПЕЦИФІКА ТА КОНСТИТУТИВНІ ОЗНАКИ

У статті розглядаються структурні особливості Інтернет-дискурсу, в основі яких лежить гіпертекстуальність; звертається увага на його гетерогенність, а базовою конститутивною ознакою визначається електронно-опосередкований канал спілкування.

Ключові слова: Інтернет-дискурс, гіпертекст, структура, гетерогенність, конститутивні ознаки.

В статье рассматриваются структурные особенности Интернет-дискурса, в основе которых лежит гипертекстуальность; обращается внимание на его гетерогенность, а базовым конститутивным признаком определяется электронно-опосредованный канал общения.

Ключевые слова: Интернет-дискурс, гипертекст, структура, гетерогенность, конститутивные признаки.

The article focuses on the structural peculiarities of the Internet Discourse conditioned by hypertext. It highlights the Internet Discourse heterogeneity recognizing computer-mediated channel of communication as its core feature.

Keywords: Internet Discourse, hypertext, structure, heterogeneity, core features.

Феномен Інтернету породив не лише нове комунікативне середовище, але й став об'єктом численних наукових розвідок, в тому числі й лінгвістичних. У зв'язку зі стрімким розвитком комп'ютерних технологій, актуальним в системі гуманітарних знань стає виділення та вивчення Інтернет-дискурсу та виокремлення нового напрямку лінгвістичних досліджень – Інтернет-лінгвістики.

Так, в сучасних лінгвістичних студіях існують ґрунтовні дослідження присвячені окремим жанрам Інтернет-дискурсу: форумам (Н. Г. Лукашенко), комп'ютерним конференціям (О. М. Галичкіна), Інтернет-новинам (Н. В. Коломієць), блогам (Т. М. Гермашова, К. В. Лазуткіна), Інтернет-щоденникам (С. В. Заборовська). Студіюються лінгвокультурологічні (О. В. Лутовінова) та гендерні особливості (А. Н. Гайфуліна, О. І. Горошко, Л. Ф. Компанцева) Інтернет-дискурсу. Значну увагу приділено дослідженню Інтернет-дискурсу з позицій когнітивно-перекладацького, зіставного та когнітивно-прагматичного підходів (В. Г. Згурська, Л. Л. Славова, Л. Ф. Компанцева). В низці досліджень концептуально осмислюються такі засадничі поняття Інтернет-комунікації, як гіпертекст (О. М. Галичкіна, Р. Доукінс, М. В. Розін, Дж. Нельсон).

Отже, можна стверджувати, що у філологічних студіях початку ХХІ ст. створено відповідні теоретичні засади та накопичено емпіричний матеріал для вивчення віртуальної комунікації, що створюється в мережі Інтернет. Однак, серед проблем, пов'язаних з Інтернет-дискурсом, уважного ставлення дослідників потребує питання його структури та характерних рис, що вирізняють його з поміж усіх інших типів дискурсу, оскільки Інтернет-дискурс є надзвичайно неоднорідним.

Мета даної статті – виявити структурну специфіку та описати конститутивні ознаки Інтернет-дискурсу.

Під *структурою* ми розуміємо чітко організовану ієрархічну систему, навігація між частинами якої забезпечується шляхом переходу від нижчих до вищих одиниць і навпаки.

Основними вимогами до організації побудови інформації в рамках Інтернет-дискурсу є чіткість розподілу текстового поля на певні сегменти та забезпечення внутрішніх зв'язків між ними [2, с. 10].

Як зазначає Н. Г. Лукашенко, структурна організація Інтернет-дискурсу визначається **гіпертекстом**, що є різновидом текстового документа, окремі частини якого зв'язуються за допомогою гіперпосилань. Гіперпосилання і тексти повідомлень як структурні елементи гіпертексту набувають мовного представлення у вигляді електронного документа. **Гіперпосилання** Інтернет-дискурсу являють собою перелік або список ключових слів чи словосполучень; підкреслене та виділене кольором ключове слово (словосполучення). Основною функцією гіперпосилання є забезпечення можливості навігації по електронному тексту [10, с. 8].

Поняття гіпертексту виникло відносно недавно у зв'язку з вивченням електронних текстів. Термін “гіпертекст” вперше використав відомий американський соціолог, філософ, піонер інформаційних технологій Т. Нельсон в 60-х рр. ХХ ст. для позначення текстів, що мають електронну форму, як радикально новий спосіб інформаційної технології і новий метод публікації; для “текста ветвящегося или выполняющего действия по запросу” [4, с. 47].

Однак, як зауважує Л. Ю. Іванов, гіпертексти як явище існували задовго до початку епохи Інтернету. Типовим гіпертекстом домережевого часу є сукупність текстів Святого Письма. Їх можна читати не тільки лінійно, але і нелінійно, слідуючи експліцитно вказаному у багатьох виданнях книг Старого і Нового Завіту порядку асоціативних посилань і паралельних місць, тобто гіпертекстуально [6].

Oxford Advanced Learner's Dictionary визначає гіпертекст як “text stored in a computer system that contains links that allow the user to move from one piece of text or document to another” [12, с. 766], тобто збережений на комп'ютері текст, що містить посилання і дозволяє користувачеві переходити від однієї частини тексту чи документа до іншої.

О. М. Галичкіна, проаналізувавши численні підходи до поняття “гіпертекст” трактує його як текст і систему команд або доповнень до нього, які дозволяють здійснювати ряд операцій: видаляти, виділяти і т.д. Гіпертекст включає допоміжний інструментарій, що надає можливість прискорити отримання потрібної інформації. Маються на увазі графічні засоби виділення інформації (параграфеміка) у вигляді шрифтів різного типу, супроводжуючі знаки, в тому числі ідеограми, полімодальні рубрики – фрагменти мелодії, відеокліпу, динамічного образу [4, с. 48-49].

Важко не погодитись з Н. В. Коломієць, яка визначає гіпертекст як нову форму тексту, що характеризується нелінійністю, незавершеністю, децентралізацією, множинністю авторства та введенням стосунків "автор-читач-співавтор" [8]. Адже, гіпертекст представлений набором текстів, що містять вузли переходу між ними, які дозволяють обирати повідомлення, що читаються або послідовність читання даного повідомлення. Загальновідомим і яскраво вираженим прикладом гіпертексту служать веб-сторінки – документи HTML (мова розмітки гіпертексту), розміщені в електронній Мережі [9].

Гіпертексти, "технічно" з'єднані один з одним апаратом посилань, слід відрізняти від тематично і організаційно (але не "технічно") об'єднаної послідовності текстів, наприклад сукупності реплік всіх учасників будь-якої дискусійної групи.

У гіпертексті на зміну двомірному поєднанню горизонтального і вертикального контекстів приходять контекстуальна трюх-і навіть п-мірність. Кожне посилання являє собою вектор-показчик на інший текст, який, у свою чергу, або задає (n-1)-мірність, маючи вихід на інші тексти (тобто з'єднується з числом n текстів мінус один вихідний текст), або є двомірним, володіючи лише горизонтальним і вертикальним контекстами (має вхід, але не має виходу на інші тексти) [6].

Структурними одиницями гіпертексту виступають вузли та зв'язки. Вузол є основним носієм семантичної інформації і представляє окремий завершений блок гіпертексту, в якому комбінується інформація різних знакових систем: тексти, графіка, зображення, анімація, музичні та відео фрагменти. Зв'язки використовуються для поєднання вузлів між собою, виведення на екран змісту вузла, виступають засобом когезії гіпертексту [8].

Глобальна зв'язність Інтернет-дискурсу характеризує його в цілому. Макроодиницею дослідження Інтернет-дискурсу вважають сайт, єдність якого як дискурсивної одиниці забезпечується наявністю таких складових: адресант, адресат, зміст, що відповідає призначенню сайту, мета його створення тощо. Одиницею нижчого рівня є окрема сторінка, що далі поділяється на сторінки ще нижчого рівня, а структура має радіально-ланцюжковий характер [3, с. 17-18].

Однак, така структура не є прийнятною для електронної пошти, чатів, віртуальних світів, електронних дошок оголошень тощо, оскільки їх будова є досить специфічною і принципово відрізняється від описаної вище. Так, наприклад, в електронній пошті присутні такі структурні елементи як *заголовок*, (*header*) до якого входять: 1) електронна адреса, на яку відправляється лист; 2) електронна адреса, з якої відправляється лист; 3) тема листа; 4) дата і час, що вставляється автоматично; і саме *повідомлення* (*body or message*), що включає привітання, текст повідомлення та підпис, при чому деякі елементи можуть бути відсутніми [11, с. 95-105]. Структура електронних дошок оголошень характеризується наявністю таких компонентів: 1) тема (*Topic*); 2) останнє повідомлення (*Last Post*); 3) ім'я автора останнього повідомлення (*Last Poster*); 4) кількість сторінок (*Pages*); 5) кількість повідомлень з даної теми (*Posts*).

Зважаючи на гетерогенність Інтернет-дискурсу, проблема виокремлення універсальних принципів його структурування залишається відкритою.

Конститутивні ознаки дискурсу включають учасників, умови, організацію, способи і матеріал спілкування, тобто людей, що розглядаються з позицій спілкування в їх статусно-рольових та ситуативно-комунікативних амплуа; сферу спілкування та комунікативне середовище; мотиви, цілі, стратегії, розгортання і членування спілкування; канал, режим, тональність, стиль і жанр спілкування; знакове тіло спілкування, інакше кажучи, тексти з невербальними включеннями [7, с. 261].

Інтернет-дискурсу як виду комунікації притаманні риси, що вирізняють його з поміж усіх інших видів дискурсу. До таких конститутивних ознак, слідом за О. М. Галичкіною, відносимо: 1) електронний сигнал як канал спілкування; 2) віртуальність; 3) дистантність, тобто віддаленість в просторі і в часі; 4) опосередкованість технічними засобами; 5) високий ступінь проникності, оскільки слухачем, співучасником або учасником Інтернет-дискурсу може стати будь-яка людина; 6) наявність гіпертексту; 7) креолізованість, тобто присутність в текстах буквених, образно-зорових та образно-слухових компонентів (картинки, аудіо- та відеовставки); 8) переважно статусну рівноправність учасників; 9) передачу емоцій, міміки, почуттів за допомогою "смайликів"; 10) комбінацію різних типів дискурсу; 11) специфічну етику [4; 6, с. 50-57].

Деякі інші позиції дотримується Л. М. Гриценко, яка виділяє конститутивні ознаки Інтернет-дискурсу через такі дискурсивні параметри: канал зв'язку, комунікативна ціль, тип комунікантів, хронотоп, жанрова організація дискурсу, дискурсивна картина світу та мовне втілення. До комунікативних цілей дослідниця відносить пошук, передачу, обговорення та зберігання інформації, а також спілкування та розваги. Оскільки спілкування в Інтернет-дискурсі стирає соціальні, гендерні, вікові та інші ознаки, то комуніканти є статусно рівноправними. Що стосується хронотопу, то Л. М. Гриценко наголошує на тому, що він амбівалентний за своєю природою – комуніканти перебувають одночасно в кількох локально-часових позиціях: віртуальній, умовній і реальній. Говорячи про жанрову організацію, вчена підкреслює, що Інтернет-дискурс стає жанропроджуючою сферою, що не тільки запозичує існуючі, але й сприяє появі нових жанрів, а аналіз жанрів лежить в основі дослідження картини світу. Під мовним втіленням Інтернет-дискурсу розуміється інтеграція в його межах усного і писемного мовлення [5, с. 17-20] і виникнення нової форми мовної взаємодії – усно-писемного дискурсу [1, с. 15].

Отже, структура Інтернет-дискурсу зумовлена його жанровою специфікою та характеризується гетерогенністю, а базовою конститутивною ознакою, з якої витікають всі інші, є електронно-опосередкований канал комунікації.

Безумовно, що своєрідність Інтернет-дискурсу проявляється не лише в його структурі та специфічних рисах, але й на різних рівнях мовної системи. Тому перспективними є дослідження лінгвостилістичних особливостей різних жанрів Інтернет-дискурсу.

Література:

1. Ахренова Н. А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филол. наук: спец. 10.02.04 “Теория языка” / Н. А. Ахренова. – М., 2009. – 36 с.
2. Варламова Е. В. Особенности германского леворадикального Интернет-дискурса: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е. В. Варламова. – М., 2006. – 26 с.
3. Вжещ Я. Л. Интернет-дискурс: проблема визначення поняття, особливості структури / Я. Л. Вжещ. – К. : Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – №14(249), 2012. – С. 15-19.
4. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русских языках (на материале жанра компьютерных конференций): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Елена Николаевна Галичкина. – Астрахань, 2001. – 212 с.
5. Гриценко Л. М. Особенности виртуального дискурса / Л. М. Гриценко // Молодой ученый. – 2011. – Т. 2, № 6. – С. 17-20.
6. Иванов Л. Ю. Язык интернета: заметки лингвиста / Л. Ю. Иванов // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/751186>
7. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
8. Коломієць Н. В. Лінгвістичні особливості організації гіпертексту інтернет-новин (на матеріалі англійської мови) / Н. В. Коломієць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/31813.html#download>
9. Котовська О. В. Особливості організації гіпертексту / О. В. Котовська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Filol/2011_936/content/kotovska.pdf
10. Лукашенко Н. Г. Испаномовний Інтернет-дискурс: комунікативно-прагматичний та лінгвостилістичний аспекти (на матеріалі форумів з проблематики родинних стосунків): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / Н. Г. Лукашенко. – Київ, 2006. – 22 с.
11. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 272 p.
12. Oxford Advanced Learner’s Dictionary / Edited by J. Turnbul – Oxford : OUP, 2010. – 1796 p.